

СТАНОВИЩЕ

От проф. Екатерина Илиева Матеева, д.н.
Професор по Гражданско право
Професионално направление 3.6 Право
Научна специалност Гражданско и семейно право
СУ „Св. Климент Охридски”, Юридически факултет и
Департамент „Право” на НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ

По процедура за публична защита на дисертационен труд за придобиване на научна степен „доктор на науките” по професионално направление 3.6 Право (Трудово право и обществено осигуряване) от кандидата
доц. д-р Ивайло Иванов Стайков

1. Значимост на изследвания проблем в научно и научно-приложно отношение.

Дисертационният труд под заглавието „**Неплатеният отпуск по чл. 160, ал. 1 от Кодекса на труда**”, изд. Авангард Прима, С., 2016 г. в обем от 306 страници, представен от **доц. д-р Ивайло Стайков** в настоящата процедура за получаване на научната степен „доктор на науките” в професионално направление 3.6 Право (Трудово право и обществено осигуряване), е първото цялостно и систематично монографично изследване на един от видовете неплатен отпуск, при който на основание чл. 160, ал. 1 КТ работодателят по искане на работника или служителя може да му разреши неплатен отпуск независимо от това, дали последният е ползвал или не платения си годишен отпуск и независимо от продължителността на осигурителния му стаж. Показателно за значимостта на това изследване за развитието на българската правна доктрина и съдебна практика е обстоятелството, че в центъра на теоретичния анализ стои една неизследвана до момента част от тематично обособената правна материя на отпуските, която е предмет на уредба в Конституцията (чл. 48, ал. 5), в редица международноправни източници и има обстойна вътрешноправна регламентация, по която е натрупана богата съдебна практика.

От теоретична гледна точка трудът на доц. Стайков представлява опит за **обосноваване на една цялостна научна теза за неплатения отпуск по чл. 160, ал. 1 КТ** като правна възможност за работника и служителя, която се превръща в негово субективно трудово право чрез сключване на споразумение между работодателя и работника/служителя, което от гледна точка на своята същност и последици бива квалифицирано като изменение на индивидуалното трудово правоотношение по взаимно съгласие на страните по чл. 119 КТ. Авторът аргументира възгледа, че изявлението на работника/служителя, с което изявява воля да ползва неплатен отпуск по чл. 160, ал. 1 КТ, поражда за него правно

очакване, което се превръща в преобразуващо субективно право от момента, в който работодателят даде съгласието си за това и се сключи споразумението. Изследването изяснява и правните гаранции за ползването на този вид неплатен отпуск, които се изразяват във възникване на нови субективни права за работника или служителя по измененото трудово правоотношение. Изяснени са и осигурителноправните аспекти на изследвания институт, и по-специално дали времето на ползване на неплатения отпуск по чл. 160, ал. 1 КТ следва да се зачита за осигурителен стаж.

В научно-приложно отношение изследването на доц. Стайков има значение за подобряване на нормативната уредба, доколкото в основната част от труда авторът е обосновал по теоретичен път редица предложения *de lege ferenda*, които след това са систематизирани в заключението. С оглед на всичко това може да се каже, че трудът на доц. Стайков запълва една празнота в българската трудовоправна литература и предоставя на специалистите и по-широката аудитория добро и практически полезно четиво, подходящо не само за доктрината и правоприлагането, но и развитие на нормотворчеството.

2. **Обоснованост на целите и задачите в дисертационния труд.** Основна цел на дисертационния труд, според автора му, е чрез научен анализ на историческия опит, действащото законодателство, теоретичните разработки и практиката да се изследва правната същност на неплатения отпуск по чл. 160, ал. 1 КТ и да се формулират препоръки *de lege ferenda* за усъвършенстване на националното законодателство, предвид необходимостта от неговото по-ефективно прилагане. Така очертаните цели и задачи на труда са обосновани чрез очертаване на неизяснените до момента и дискуссионни в доктрината и практиката въпроси, свързани с тълкуването и прилагането на разпоредбите на чл. 160, ал. 1 КТ, както и на свързаните с тях други хипотези на неплатен отпуск по § 3д, ал. 1 от Преходните разпоредби на КТ, чл. 54 от Наредбата за работното време, почивките и отпуските и чл. 160, ал. 2 КТ. Състоянието на правната уредба, съдебната практика и доктрината по въпросите на неплатения отпуск чл. 160, ал. 1 КТ и липсата на цялостно, задълбочено и систематично изследване върху тях обосновават основните задачи на дисертационния труд, съсредоточени върху изясняване на типовите отлики на неплатения отпуск в сравнение с категорията на платените отпуски, класифициране на неплатените отпуски по видове на основата на научнообосновани класификационни критерии, опиращи се техни правно релевантни признаци и посочване на мястото на неплатения отпуск по чл. 160, ал. 1 КТ сред тях, както и анализ и обобщаване на релевантната съдебна практика.

3. Съответствие между избраната методология и методика на изследване и поставената цел и задачи на дисертационния труд.

Както е изтъкнато в увода на дисертационния труд и в автореферата към него, изследването на доц. Стайков е опряно на комплекс от общонаучни и специални методи за провеждане на научни изследвания, които са целесъобразно и адекватно приложени с оглед на изследователските задачи и цели, които си е поставил авторът. Методите на критичен анализ, синтез, системен и функционален подход са умело съчетани с формално-логическия метод, със съпоставката и отграничението от сходни правни фигури и други специални методи в областта на правните изследвания. Въпреки че на стр. 11-12 от труда доц. Стайков е обяснил съображенията, с оглед на които е ограничил приложението на сравнителноправния метод на научно изследване, си позволявам да препоръчам *засилване* на приложението на сравнителноправния метод, при това не главно с излагане на теоретичните становища в чуждестранната рускоезична литература, каквито са подробно обсъдени на много места в бележки под линия в труда, но и чрез аналитична работа със самите първоизточници на чуждата уредба – чрез тълкуване на релевантните разпоредби, действащи и в държави членки на ЕС, както и чрез проучване и обсъждане на чуждестранна съдебна практика по прилагане на тези разпоредби. Взела съм накратко отношение по този въпрос и в точка б. от настоящото становище.

В дисертационния труд е уместно и ползотворно използван от автора богат набор от различни способности за тълкуване на закона (езиково, функционално, вкл. логическо в тесен смисъл, систематично, телеологично, поправително тълкуване), както и различните способности за попълване на празнотите в закона (аналогия на закона и на правото, правоприлагане с аргумент от противното и с аргумент на по-силното основание).

4. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд (описание и оценка), включително наличие на оригинален принос в науката.

Съгласно чл. 12, ал. 4 ЗРАСРБ и чл. 41 от Наредбата за развитието на академичния състав на НБУ дисертационният труд за придобиване на научната степен "доктор на науките" трябва да съдържа теоретични обобщения и решения на големи научни или научноприложни проблеми, които съответстват на съвременните постижения и представляват значителен и оригинален принос в науката. Тълкуването на тази разпоредба показва, че дисертационният труд трябва да отговаря на няколко *кумулятивно* изброени в закона материалноправни изисквания, за да може успешно да бъде защитен за придобиване на научната степен „доктор на науките”: (1) да съдържа теоретични обобщения; (2) да дава решения на големи научни или

научноприложни въпроси; (3) тези теоретични обобщения и решения трябва да отговарят на съвременните постижения и (4) да представляват значителен и оригинален принос в науката.

Независимо, че трудът е посветен на една относително тясна по обхват трудовоправна проблематика, центрирана върху един от видовете неплатен отпуск, а именно този по чл. 160, ал. 1 КТ, направеният в изследването теоретичен анализ на законодателството, съдебната практика и доктриналните схващания е широкообхватен и съдържа множество научни приноси. Авторът е анализирал подробно юридическите белези и правната същност на неплатения отпуск по чл. 160, ал. 1 КТ, открил е на основата на систематичен анализ съществените му правни особености, изяснил е съотношението му с платения отпуск, отграничил го е от други видове неплатен отпуск и е направил едно много задълбочено, аналитично и полезно за доктрината и практиката обсъждане на съдебната практика по прилагането на разпоредбата на чл. 160, ал. 1 КТ. Макар изследването да има за предмет само един отделен вид неплатен отпуск, начинът, по който авторът е подходил към тази социално и правно значима тема, му е позволил да формулира полезни за доктрината и практиката теоретични обобщения и да предложи решения на важни научни въпроси, каквито не са разглеждани пълно и систематично в нашата теория по изследваната тема до момента. Заемайки се за първи път в доктрината ни да направи цялостно и систематично монографично изследване на неплатения отпуск по чл. 160, ал. 1 КТ, доц. Стайков е обосновал по теоретичен път класификационни построения за видовете неплатен отпуск съобразно различни класификационни критерии; извел е по тълкувателен път три правни конструкции за неплатения отпуск; обсъдил е понятието „принудителен неплатен отпуск“; достигнал е до практически значимата за нормотворчеството и правоприлагането констатация, че правната уредба на всеки отделен вид неплатен отпуск в действащото българско позитивно право е обусловена от социалното му и правното предназначение и през тази призма е изяснил особеностите в правния режим на неплатения отпуск по чл. 160, ал. 1 КТ; предложил е теоретична дефиниция за понятието “отпуск–правна възможност”, и в частност за неплатения отпуск по чл. 160, ал. 1 КТ; направил е юридическа характеристика на понятието “неплатен отпуск” и го е отграничил от платения отпуск и т.н. В хода на изследването доц. Стайков не се ограничил само до стриктните рамки на трудовоправната и социално-осигурителна проблематика, но е засегнал и въпроси с общотеоретичен характер, както и такива на административното право, гражданското право, конституционното право и др. правни отрасли.

Въз основа на теоретичните си изводи от анализа доц. Стайков е направил и полезни и научно обосновани предложения за подобряване на действащата правна уредба. От особено значение за правната сигурност в тази насока оценявам

предложенията на автора за въвеждане на нормативно изискване за писмена форма за действителност на искането от работника или служителя и за разрешаването от работодателя на неплатения отпуск.

5. Преценка на публикациите по дисертационния труд: брой, характер на изданията, в които са публикувани.

В настоящата процедура по темата на дисертационния труд кандидатът е представил 17 научни студии и статии в научни списания и сборници от научни конференции и семинари, както и в резюмета на научни доклади от научни и практически конференции, които са изброени в списък към автореферата. Тези трудове съдържат задълбочени теоретични анализи по въпроси, свързани с темата на дисертационния труд, снабдени са с богат научен апарат, съдържат предметно позоваване на съдебната практика и са публикувани в академични сборници с научна редакция, в специализираната правна периодика и др. Сред тях са поредицата Актуални проблеми на трудовото и осигурителното право. Издание на УИ „Св. Кл. Охридски“; Годишник на Департамент „Право“ на Нов български университет; Сборник доклади от Юбилейна международна научна конференция по повод 25 години ЮФ на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“; Сборник доклади от научно-практическата конференция, издание на ЮФ на Русенския университет „Ангел Кънчев“; Сборник с доклади от научна конференция, проведена в Национален военен университет „Васил Левски“; списание „Ius Romanum“, списание „Съвременно право“, списание „Бизнес и право“ и др.

Част от представените трудове, които са тематично свързани с дисертационния труд, са посветени на въпроси с по-общо теоретично значение, като напр. статията „Субективни права и правни възможности в трудовото право“. – В: Право и права. Сборник в памет на проф. д-р Росен Ташев. С.: УИ „Св. Кл. Охридски“, 2016, с. 420-439. Други статии разглеждат по-конкретни, практически значими аспекти на темата за неплатения отпуск по чл. 160, ал. 1 КТ, като напр., статията „Допустимо ли е работодателят да предложи на работниците и служителите да ползват неплатен отпуск по чл. 160, ал. 1 от Кодекса на труда в случай на престой в предприятието?“ – В: Сборник доклади от Годишна университетска научна конференция на Национален военен университет „Васил Левски“, 14-15 юни 2018 г. Том 8 – Научно направление „Социални, стопански и правни науки“. В. Търново: Издателски комплекс на НВУ „Васил Левски“, 2018, с. 202-210. Всички включени в списъка трудове на доц. Стайков, тематично свързани с дисертационния му труд, са на високо теоретично равнище, доразвиват и обогатяват тезите на автора, застъпени в дисертацията му и като цяло допринасят за изясняване на един или друг аспект от темата за неплатения отпуск по чл. 160, ал. 1 КТ.

Освен като специалист в материята на трудовото право и социалното осигуряване,

доц. Стайков се е изявявал през изминалите десетилетия и като плодотворен автор на множество качествени статии и студии, посветени на различни институти на търговското и гражданското право. Редица негови статии са посветени на различни аспекти на правната уредба на приватизационния процес, върху института на стопанската непоносимост и др. частноправни институти. Специално през последното десетилетие доц. Стайков има публикувани множество научни статии и студии, в които изследва редица въпроси на гражданското право¹, дружественото право², търговското и осигурителното право³, конкуренцията⁴, гражданския процес⁵ и др. Научните търсения на доц. Стайков се разпростират и в други правни сфери, сред които специалното административно право. В това отношение заслужава да открием интересното и полезно монографично изследване на доц. Стайков, озаглавено „Трудовоправен статус на членовете на Съвета за електронни медии”, изд.

¹ Стайков, Ив. Осигурителен договор в полза на трето лице. – В: Актуални въпроси на частното право. Сборник с доклади от национална научна конференция в чест на 95-ата годишнина на проф. д-р Емил Георгиев, организирана от катедра „Гражданскоправни науки” на Юридическия факултет на Софийския университет „Св. Кл. Охридски”, гр. София, 15.12.2016 г. София: УИ „Св. Кл. Охридски”, 2018, с. 106-116. ISBN 978-954-07-4468-1; с.а. Предявяване на иск за установяване на трудов и/или осигурителен стаж от наследник(ци) на починало лице. – В: Сборник научни изследвания в памет на доц. д-р Кристиан Таков. Статии от международна научна конференция в памет на доц. д-р Кристиан Таков (1965-2017), организирана от катедра „Гражданскоправни науки” на Юридическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски”, катедра „Частноправни науки” на Юридическия факултет на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий” и фондация „Кристиан Таков”, 7.06.2018 г., гр. София. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски”, 2019, с. 585-596. ISBN 978-954-07-4746-0 ; с.а. За противоконституционността на правната уредба на наследяването в допълнителното задължително пенсионно осигуряване. – В: Актуални въпроси на семейното и наследственото право. Сборник с доклади, изнесени на национална научна конференция в памет на проф. Лиляна Ненова (1921-1996), организирана от катедра „Гражданскоправни науки” на Юридическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски”, гр. София, 22 октомври 2015 г. София: УИ „Св. Климент Охридски”, 2017, с. 243-266. ISBN 978-954-07-4265-6; с.а. За договорния характер на трудовото правоотношение. – Електронно списание IUS ROMANUM, 2021, извънреден брой – 70 години ЗЗД, с. 63-81, на интернет адрес https://iusromanum.info/wp-content/uploads/2021/11/2021-izvynreden-IUS_ROMANUM_2021_ZZD_OK_23_11.2..pdf (iusromanum.info) [електронен ресурс]. ISSN 2367-7007 (online) и др.

² Стайков, Ив. Търговската банка като осигурителен посредник в българското обществено осигуряване. – В: Сборник доклади от Годишна университетска научна конференция на Национален военен университет „Васил Левски”, 27-28 юни 2013 г. Том 8 – Научно направление „Социални, стопански и правни науки”. Велико Търново: Издателски комплекс на НВУ „Васил Левски”, 2013, с. 115-122. ISSN 1314-1937 и др.

³ Стайков, Ив. Договори за осигурително посредничество в допълнителното социално осигуряване. – сп. Съвременно право, 2016, № 4, с. 60-81. ISSN 0861-1815

⁴ Стайков, Ив. Клауза в трудов договор, която въвежда забрана за работа при работодател с конкурентна стопанска дейност. – В: Развитие на правото в глобализиращия се свят. Юбилеен сборник по случай 100-годишнината от рождението на акад. Любен Василев и проф. д.ю.н. Живко Сталев и 90-годишнината от рождението на проф. д.ю.н. Витали Таджер. С.: Феней, 2013, с. 235-253. ISBN 978-619-163-017-2 и др.

⁵ Стайков, Ив. Процесуална легитимация (надлежни страни) в съдебното производство за установяване на трудов и/или осигурителен стаж. – В: 100 години от рождението на проф. Борис Яновски. Сборник студии и статии. София: УИ „Св. Климент Охридски”, 2019, с. 263-278. ISBN 978-954-07-4913-6; с.а. Предмет и характер на исковете за установяване на трудов и/или осигурителен стаж. – В: Сборник трудове от Юбилейната научна конференция по повод 10 години от създаването на НВУ „Васил Левски”, 14-15 юни 2012 г. Том 5 – Научно направление „Социални, стопански и правни науки”. Велико Търново: Издателски комплекс на НВУ „Васил Левски”, 2012, с. 172-181. ISBN 978-954-753-095-9; Стайков, Ив. Обща характеристика на съдебното производство за установяване на трудов и/или осигурителен стаж. – сп. Норма, 2012, № 5, с. 5-18. ISSN 1314-5126; с.а. Процесуално представителство на страните в исковия процес за установяване на трудов и/или осигурителен стаж. – В: Сборник доклади от Годишна университетска научна конференция на Национален военен университет „Васил Левски”, 14-15 юни 2018 г. Том 8 – Научно направление „Социални, стопански и правни науки”. Велико Търново: Издателски комплекс на НВУ „Васил Левски”, 2018, с. 211-218. ISSN 1314-1937 и др.

Авангард Прима, С., 2016 г., 353 страници. Освен това, опрян на резултатите от научно-изследователската си дейност, доц. Стайков е давал своя принос и при подготовката на решения по тълкувателни дела, образувани във ВАС⁶. Посочените научни съчинения на доц. Стайков го очертават като един, бих казала, широкоспектърен учен в областта на правните науки, който е дал теоретични приноси с практическо значение, надхвърлящи границите на тясната му научна сфера Трудово и осигурително право. Доц. Стайков е автор, чийто трудове се цитират често в научни съчинения не само в областта на трудовото и осигурителното право, но и в други отрасли на частното право, като гражданското и търговското право във връзка с теми и теоретични и практически значими въпроси, които е разработвал в богатото си научно творчество.

Липсват данни за плагиатство по смисъла на § 1, точка 7 от ДР на ЗРАСРБ в представените за рецензиране научни трудове на доц. д-р Ивайло Иванов Стайков.

6. Бележки и препоръки

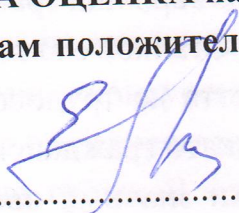
С оглед на следващи издания, които дисертационният труд на доц. Стайков най-вероятно ще има, заради безспорната му полезност за българската трудовоправна наука и съдебна практика, си позволявам да препоръчам на автора да **засили прилагането на сравнителноправния метод на научно изследване**. Научната и познавателна стойност на труда биха могли да бъдат още по-големи, ако авторът направи и аналитични сравнения между възприетата у нас уредба на неплатения отпуск по чл. 160, ал. 1 КТ и регламентацията на този институт в други държави от ЕС, чиито уредби са му достъпни. На тази основа биха могли да бъдат задълбочени и изводите и оценката за уредбата у нас и да се направят предложения за заимстване на (вероятно) по-целесъобразни чужди нормативни решения, ако авторът намери това за разумно и обосновано. Държа специално да подчертая, че тези и други възможни бележки по никакъв начин не се отразяват на извода за безспорните научни достойнства и приносен характер на рецензирания труд и не са от естество да разколебаят убеждението ми, че той заслужава висока оценка.

5. Заключение с ясно формулирана положителна или отрицателна оценка на дисертационния труд.

Въз основа на изложените в мотивационната част на настоящото становище съображения намирам, че дисертационният труд под заглавието „**Неплатеният отпуск по чл. 160, ал. 1 от Кодекса на труда**”, изд. Авангард Прима, С., 2016 г. в

⁶ Обезщетение за вреди, причинени от отмяната на незаконно уволнение на държавен служител (становище относно тълкувателно дело № 2 от 2021 г. на Общото събрание на съдиите от колегиите на Върховния административен съд). – News Lex.bg. Електронно издание. Научни и практически публикации, 18 февруари 2022 г., на интернет адрес <https://news.lex.bg/guestpost/обезщетение-за-вреди-причинени-от-отм/> [електронен ресурс]

обем от 306 страници, представен от доц. д-р Ивайло Иванов Стайков, както и останалите научни трудове, с които той участва в настоящата процедура, отговарят на всички изисквания по Закона за развитието на академичния състав в РБ, правилника за прилагането му и Наредбата за развитието на академичния състав на Нов Български Университет за получаване на научната степен „доктор на науките”, с оглед на което аз давам **ПОЛОЖИТЕЛНА ОЦЕНКА** на кандидатурата на доц. д-р Ивайло Иванов Стайков и ще гласувам положително за това той да получи научната степен „доктор на науките”.

.....

27 ноември 2022 г.

проф. Екатерина Матеева, д.н.